

92736

92736

A V. K. M. úr ezt a füzetet 134.129/1939. IX. ü. o. sz. a. a polgári iskolák számára segédkönyvül engedélyezte.

... HISZEK MAGYARORSZÁG FELTÁMADÁSÁBAN

II 102
941

FÖLDRAJZI MUNKANAPLÓ

A POLGÁRI FIÚISKOLÁK IV. OSZTÁLYA SZÁMÁRA

ÁLTALÁNOS FÖLDRAJZ, MAGYARORSZÁG ÖSSZEFOGLALÁSA,
RÉSZLETES TÉRKÉPISMERETEK

ÖSSZEÁLLITOTTA:

UDVARHELYI KÁROLY

AZ ÁLLAMI GYAKORLÓ POLGÁRI ISKOLA TANÁRA

Vezeti:

1941 szept 16.

Terjeszthető, 193 _____ hó _____ n _____ óra.

kir. ügyész.

oszt. tanuló.

Ára: 62 fillér.

MÁSODIK KIADÁS, SZEGED, 1939

KIADJA A SZERZŐ
MINDEN JOG FENNTARTÁSÁVAL

XC 28139

Nevem: .....

Lakóhelyem (község, város; utca, házszám): .....

Városunk (községünk) környéke. (Rajzold le a részletes térkép alapján lakóhelyünk környékét, kb. 10 km-es körzetben. Tüntesd fel a vázlaton a fontosabb útvonalakat! Jelöld meg azokat a helyeket, melyeket kirándulásaid alkalmával már felkerestél!)

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000796630

92736

Általános földrajz.

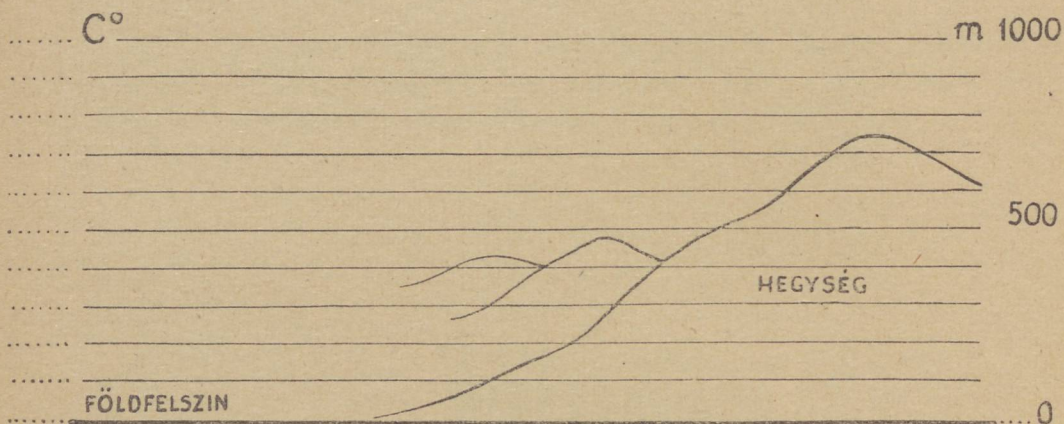
A Föld keletkezésének elmélete.

Feladat. A Föld keresztmetszetének rajza.

I. A légkör.

A) Felmelegedés. 1. Házi feladat. Tapintsd meg az udvar száraz talaját, mikor erősen süt a nap! Tapasztalat: .....

2. Megfigyelésünkből látjuk, hogy a napsugár a földfelszínt melegíti fel, ettől veszi át a meleget a levegő. Kérdés, miért hűvös a levegő nagyobb magasságokban? Jelöld meg a rajzon, kb. mennyi a levegő hőmérséklete 100, 500, 1000 m magasságban, ha a földfelszínen 20°C hőmérséklet van?

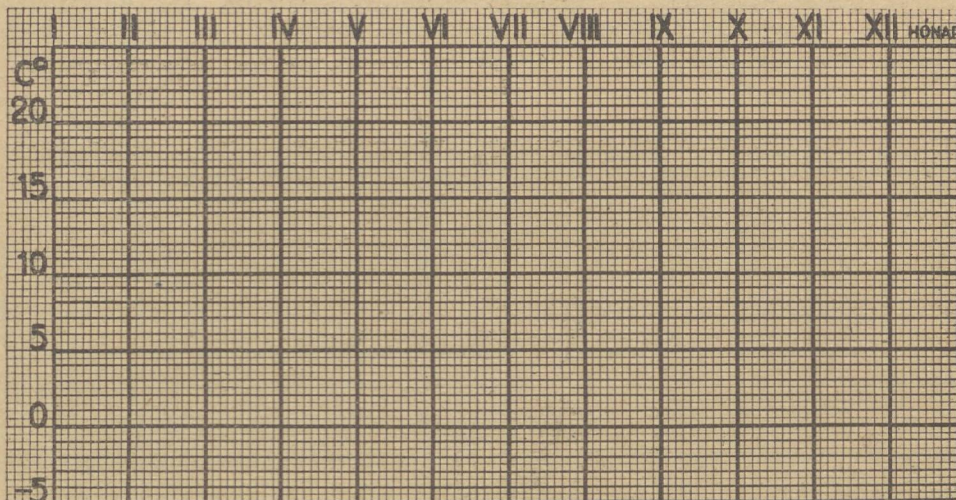

3. Mi az oka az évszakok különböző hőmérsékletének? A Nap legnagyobb delelési magassága Budapesten 66° (jún. 21-én), legkisebb delelési magassága 19° (december 21-én). Szögmérő segítségével rajzoljuk meg az alább megjelölt pontokra a Budapesten, a téli és nyári deleléskor beeső sugarakat! Bizonyítsuk a rajzon azt, hogy ez esetekben más sugármennyiség jut ugyanakkora területre! (Jelöld meg a két különböző szög alatt érkező sugárköteg szélességét és a sugárbeesési szögeket!)

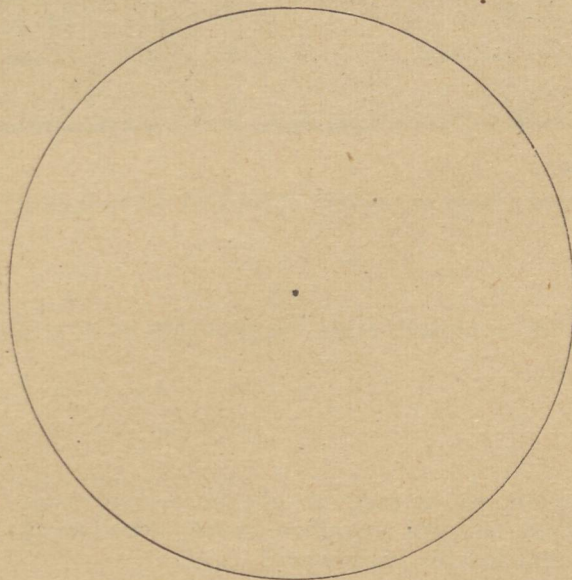
4. *Házi feladat.* Szerkeszd meg a hálózatban a havi középhőmérsékletek alapján a hőmérséklet évi menetét Budapesten!

Havi középhőmérsékletek Budapesten C⁰: jan. 0.4, febr. 1.0, márc. 6.3, ápr. 11.0, máj. 16.6, jún. 19.7, júl. 21.6, aug. 20.8, szept. 16.3, okt. 11.1, nov. 5.0, dec. 1.5.

Évi középhőmérséklet: 10.9 C⁰ (1901—1930).

5. A gömbalakú Föld különböző földrajzi szélességein a napsugarak beesési szöge más. Jelöljük meg ezt az alábbi ábrán és rajzoljuk meg az *éghajlati öveget!*

6. Állapítsd meg a hőmérsékleti térkép alapján, mennyi az évi középhőmérséklet lakóhelyünkön?

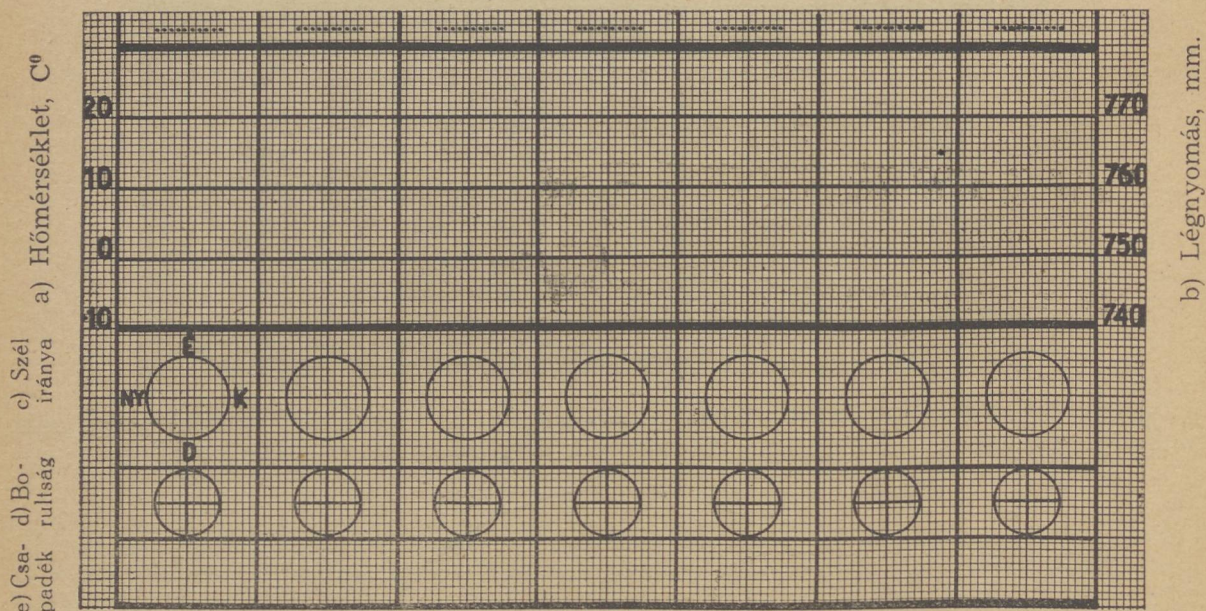
----- C⁰

7. Megfigyelési feladat. Mérjük meg egy héten át

- a levegő hőmérsékletét és számítsuk ki a napi középhőmérsékleteket,
- olvassuk le a barométerről minden nap a légnyomást,
- állapítsuk meg a szél irányát (táblázatban a körökben ezt megfelelő nyíllal jelezzük!)
- jegyezzük fel, kb. mekkora a borultság (az égboltozatnak hány negyedrésze? A táblázatban a körök megfelelő területét vonalkázzuk be!)
- jegyezzük fel, volt-e csapadék? — Megfigyeléseinket dolgozzuk fel a táblázatban! (A hőmérséklet és légnyomás változásairól grafikon készítenünk a hálózatnak ugyanazon felső részében, de különböző színű vonallal!)

19... év, ... hó.

nap.

B) Légnyomás, légáramlatok.

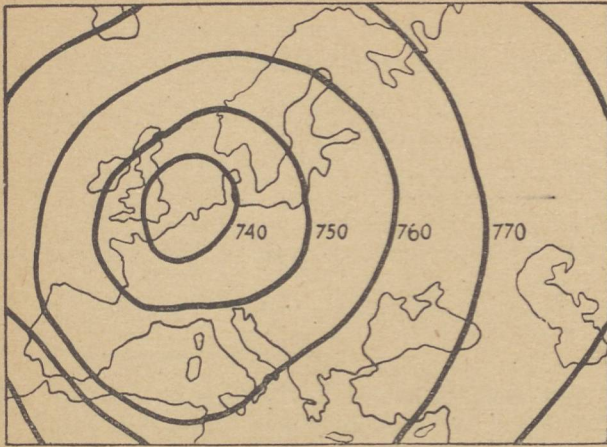
1. Házi feladat. Figyeld meg, hogy a meleg kályhától felmelegített levegő merre áramlik?

Tapasztalat: .....

Figyeld meg, hogyan áramlik a nyitott ajtón, vagy ablakon keresztül a különböző hőmérsékletű levegő? Tapasztalat: .....

2. Fenti tapasztalataid alapján jelöld meg az alábbi rajzon, hogy a megjelölt hőmérsékleti állapotnak megfelelően milyen irányban indul áramlásnak a levegő? (Nyilakkal). Hol alakul ki nagyobb, hol kisebb légnyomás?

3. Légnyomási minimum Európa felett. Jelöld meg a rajzon nyilakkal, hogy a légáramlás törvényeinek megfelelően, hogyan áramlik a levegő ebben a légnyomási helyzetben a föld felszínén?

4. Szélrendszerek. Feladatok: a) a ciklon, b) a téli és nyári monszun, c) a passzát szélrendszerek rajza.

C) A levegő páratartalma és a lecsapódás.

1. Megfigyelési feladat. Tarts hideg fedőt, vagy üveglemezt forró, párolgó víz fölé! Tapasztalat: .....

A kísérlet alapján állapítsd meg a következőket:

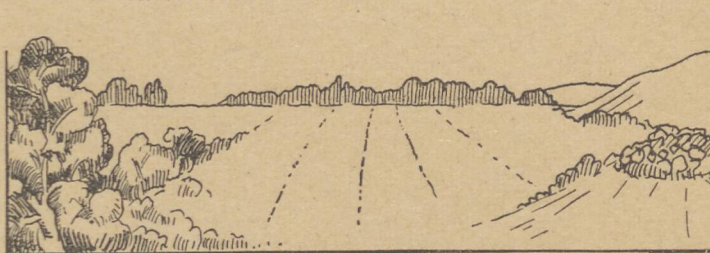
a) a párolgás oka: .....

b) lecsapódás oka: .....

2. A fenti tapasztalat alapján jelöljük meg rajzban, *hogyan keletkezik az eső?* (A párolgást nyilakkal, a lecsapódást kis felhőcskékkal jelöld).

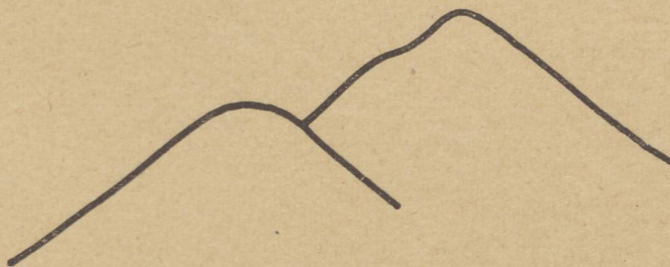

HIDEG LÉGRÉTEGEK A MAGASBAN

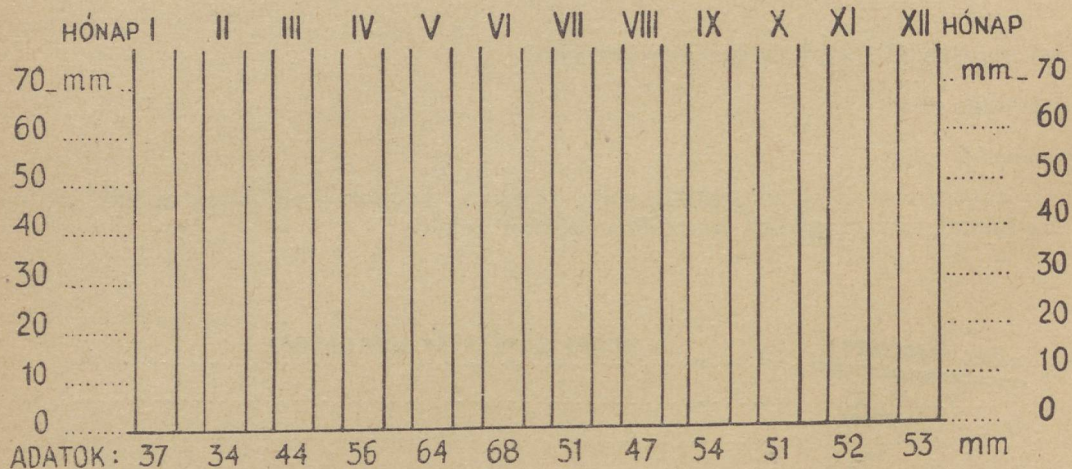
A VIZET ELPÁROLOGTATÓ MELEG FÖLDFELÜLET

3. Lehülés és lecsapódás áll be, ha a szél a hegységek lejtőin felemelkedik. (Ábrázoljuk nyilakkal a „főn“ szelet és a vele kapcsolatos csapadékképződést az alábbi rajzon!)

(A hegységeknek mindig a szélfelőli oldaluk csapadékosabb!)

4. A csapadék évi mennyisége lakóhelyünkön: ..... mm.
5. Melyik hónapban esik a legtöbb eső hazánkban? Ábrázold a vonalközökben (kék színű írónnal) az alábbi, budapesti adatok alapján (1901—1930 évek átlaga) a hónapok átlagos csapadékmennyiségét!

II. Az óceán.

Feladatok: 1. A tengermélység alakulása a partoknál. 2. A hullám részei. 3. Az áramlás.
4. Árapály.

III. A szárazföld.

A) Hegyképző erők. (Belső erők.)

Feladatok. 1. A vetődés rajza. 2. A gyűrődés rajza. 3. A vulkán keresztmetszete.

Gyűjts néhány képet a tengerről és a domborzat alakulatairól!

B) *Lepusztító erők. (Külső erők.)*

a) *A szél munkája.*

1. *Kísérlet.* Fújj rá erősen, száraz, laza homokra! Tapasztalat: .....

2. *Megfigyelési feladat.* Milyen munkát végez a szél a talajon?

(Kicsiben megfigyelhető: a) *koptatás*; szállított, felemelt, vagy görgetett anyagok,

b) *felhalmozás*).

3. *Feladatok.* a) A dűne keresztmetszetének rajza, b) a *barkánok* alaprajza, c) szélről koptatott sziklák oldalnézete.

b) *A víz munkája.*

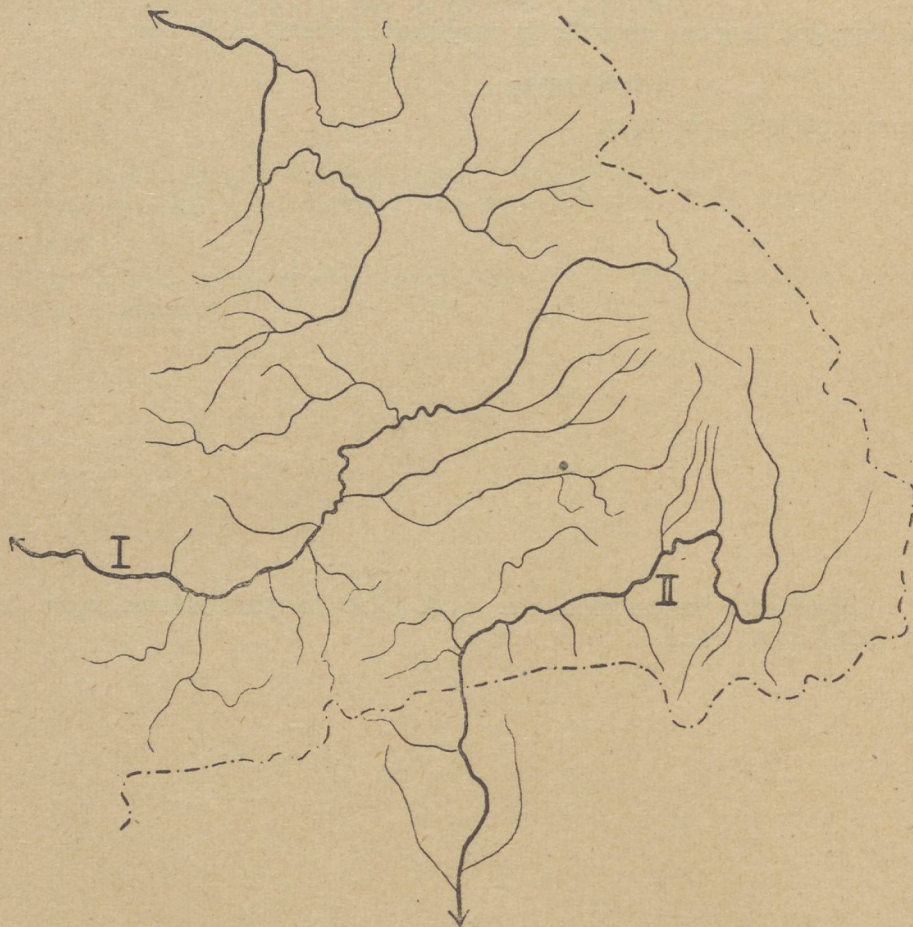
Források.

1. *Megfigyelési feladat.* Kísérlet, vagy szabadban végzett szemlélet alapján állapítsd meg, a különböző anyagok hogyan eresztik át magukon a vizet? A kavics .....
a homok ....., a nedves agyag .....
2. *A forrás keresztmetszetének rajza.*

Folyóvizek.

Feladatok. 1. A folyómeder keresztmetszete. 2. A folyó kanyarulatának rajza. 3. A folyó terraszainak (színlőinek) rajza.

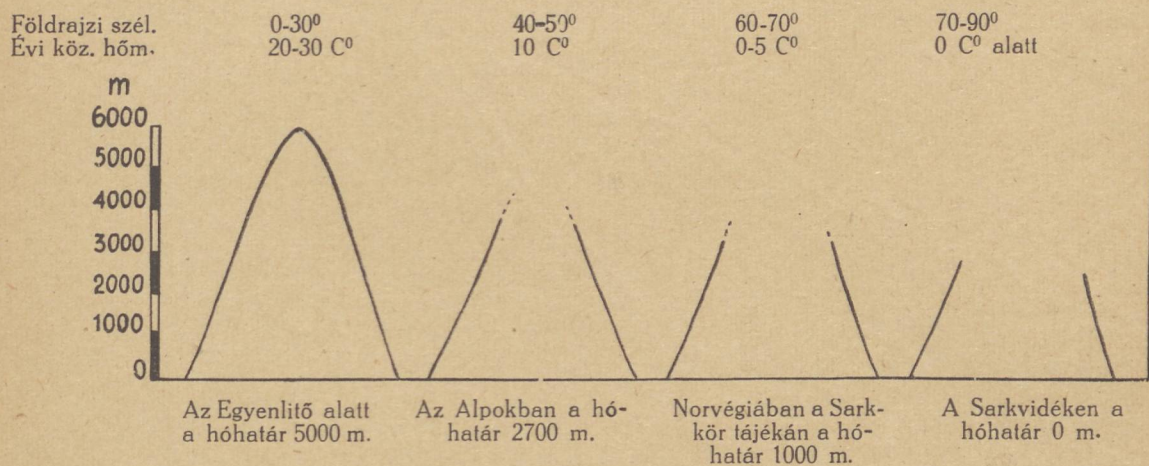
4. Jelöld meg az alábbi rajzon a) az I. és II. folyó vízterületét, b) a két terület közötti vízválasztóvonalat, c) jelöld meg számokkal az 1-, 2- és 3-adrendű mellékfolyókat, d) piros vonalkával jelezd a folyótorkolatokat!

Gyűjts képet folyóvizekről!

c) A jég munkája.

1. Az örök hó határának magassága a Föld különböző helyein. (Jelöld ki a rajzon az örök hó határát az alábbi (körülbelőli) adatok alapján!)

2. Rajzoljuk le egy gleccser keresztmetszetét! (Mellékelj hozzá képet). Rajzoljuk le a gleccservölgy U alakú keresztmetszetét!

d) *Tavak.* (Tavak keletkezésének és pusztulásának rajza. Képgyűjtés.)

IV. A természet és az ember.

(A természet és az emberi élet összefüggése. Emberfajták. Feljegyzések.)

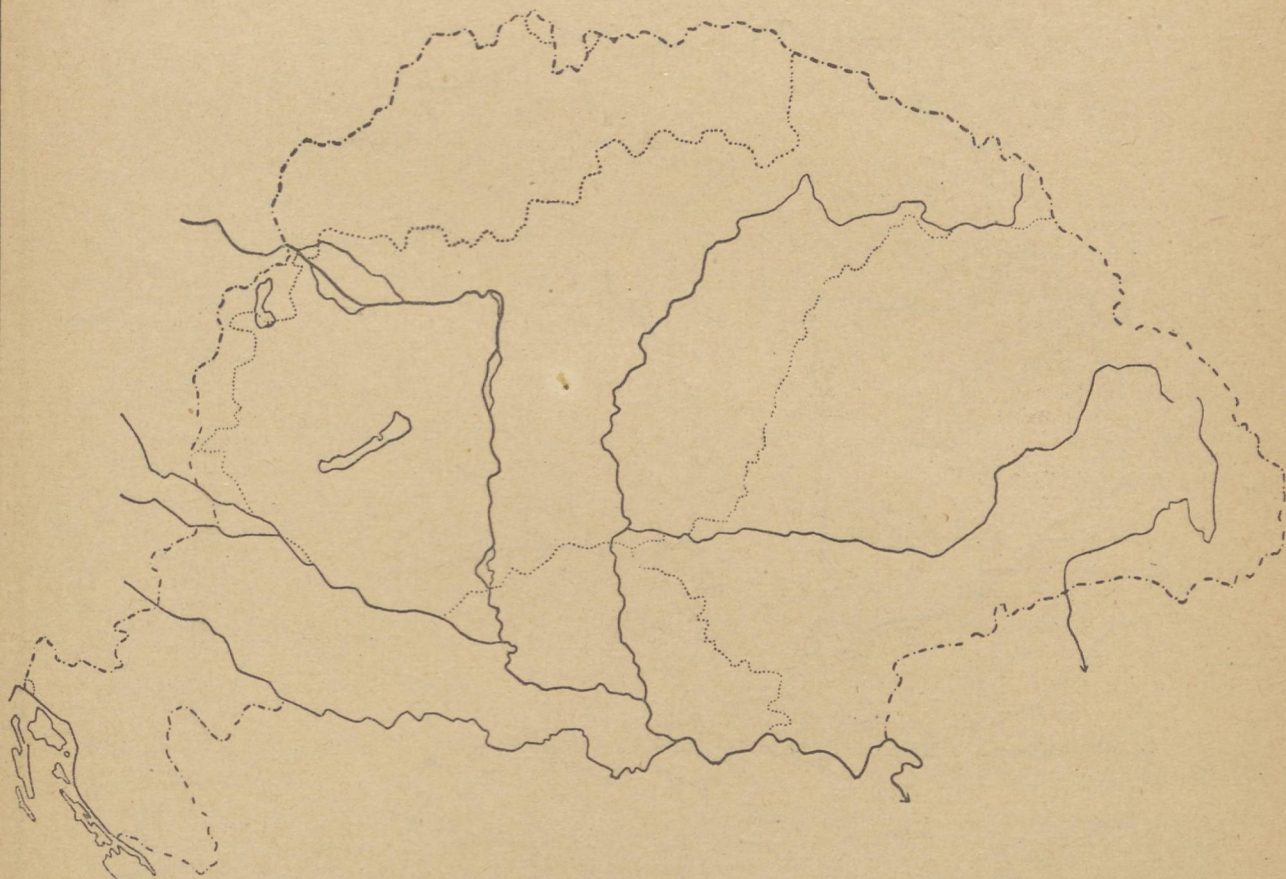

A Magyar-medence összefoglalása.

Domborzat, éghajlat. 1. Eddigi tanulmányaink és a térkép alapján rajzoljuk le Magyarországon főbb medencéit és hegyvonulatait!

2. Szerkesszük meg a hálózatban hazánk domborzatának NY-K-i átmetszetét a Balaton földrajzi szélességében!

Jelmagyarázat:

3. A hegyvidéken több eső esik, mint a medencékben! A csapadéktérkép tanulmányozása után, a domborzati keresztmetszet alatt jelezzük egy görbével, hogyan változik a csapadék mennyisége, NY-ról kelet felé? Figyeljük meg ennek a domborzattal való összefüggését!

DOMBORZAT, m

1500

1000

500

0

CSAPADÉK, mm

1500

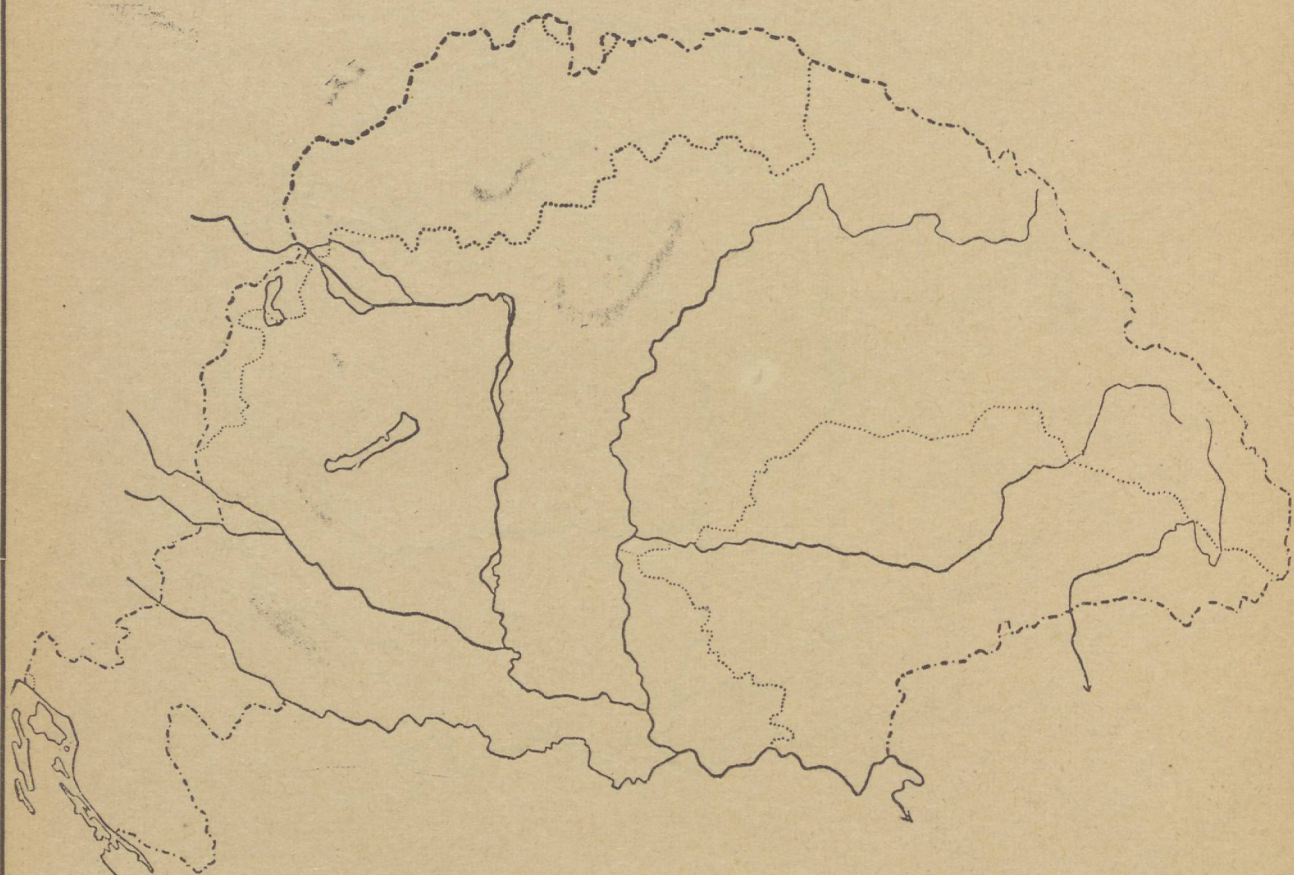
1000

500

0

Vízrajz. Magyarország vízrajza egységes!

1. *Házi feladat.* Rajzold le hazánk nagyobb folyóvizeit a térkép alapján. A vázlaton különböző színnel vonalkázd be a Duna, Dunajec, és az Adriai-tenger vízterületét!

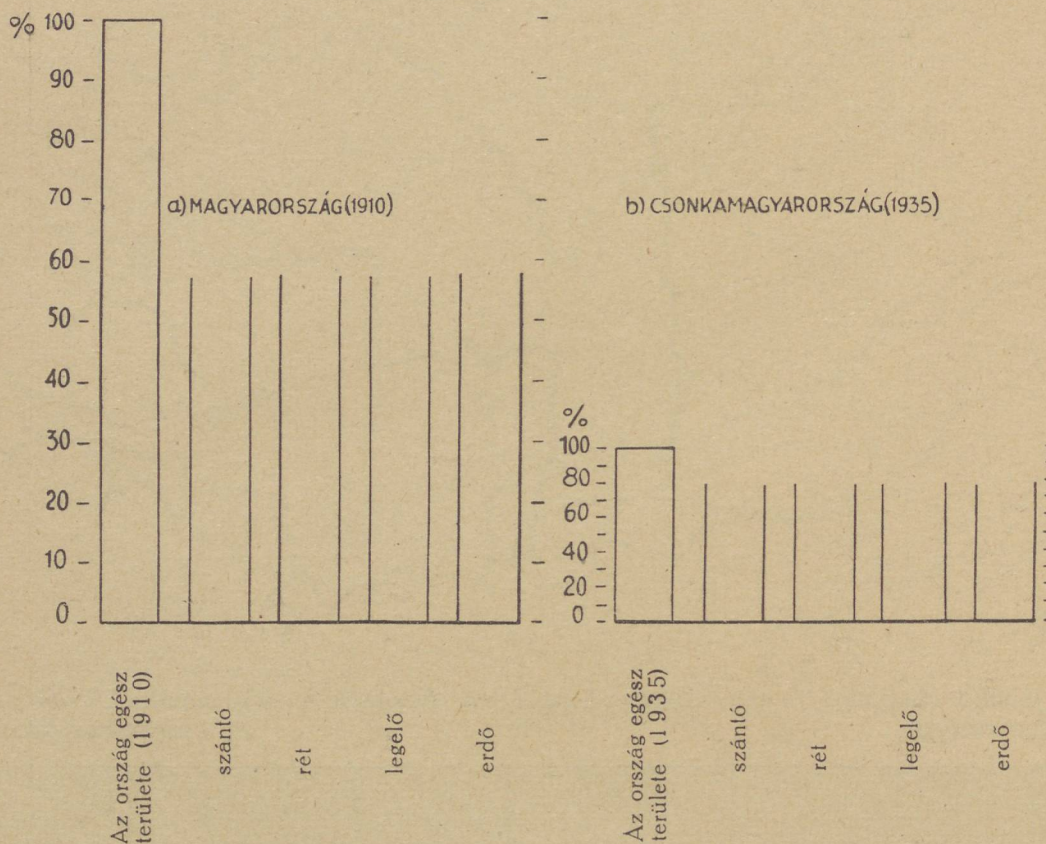

A lakosság foglalkozása, élete.

Mezőgazdaság.

1. Házi feladat. A vonalközökben ábrázold hazánk területének művelés szerint való %-os megoszlását, a négy főterület: szántó, rét, legelő és erdő figyelembevételével.

Adatok: A földterület %-os megoszlása művelési ágak szerint:

a) Magyarországon 1910-ben:

Szántóföld	45.5	%
Erdő	25.8	„
Legelő	11.7	„
Rét	9.3	„
Nem termő	5.1	„
Kert	1.4	„
Szőlő	1.1	„
Nádas	0.1	„

b) Csonkamagyarországon 1935-ben:

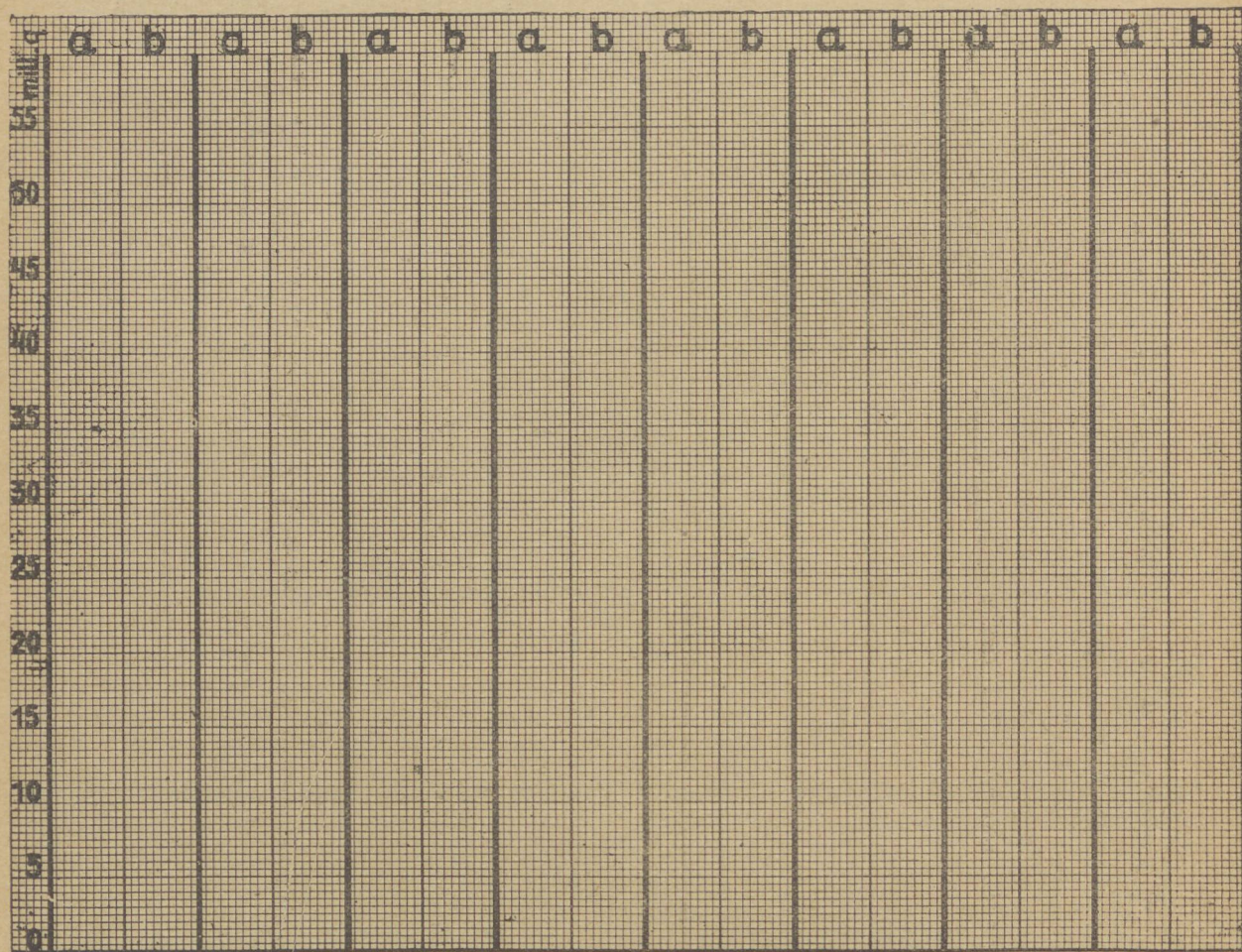
	60.2	%
	11.8	„
	10.6	„
	7.1	„
	6.5	„
	1.2	„
	2.2	„
	0.4	„

4. *Házi feladat.* Legfontosabb mezőgazdasági terményeink átlagos évi termésmennyisége, millió q-kban. (Ábrázold úgy, hogy 1 millió q-t végy 2 mm-es oszlopnak!)

a) Magyarországon,

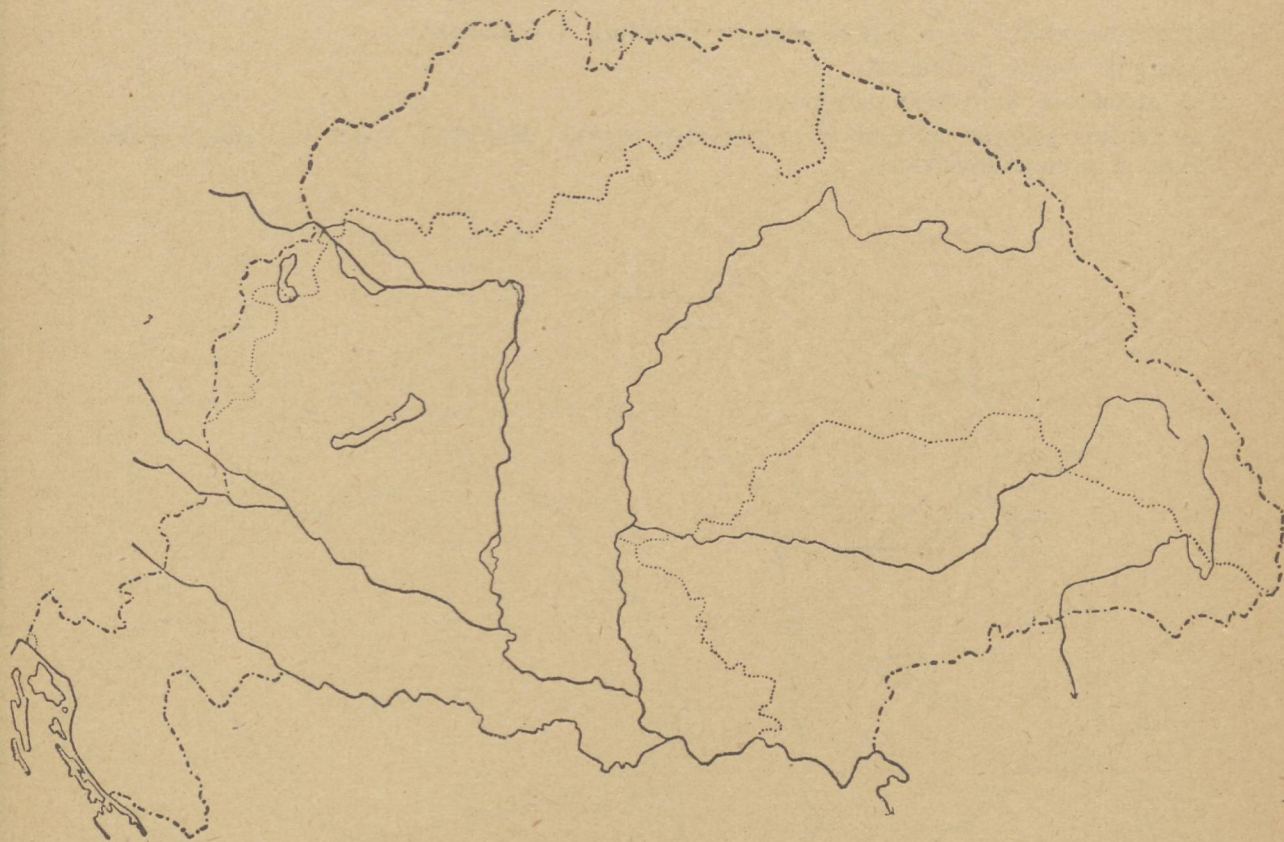
b) Csonkamagyarországon.

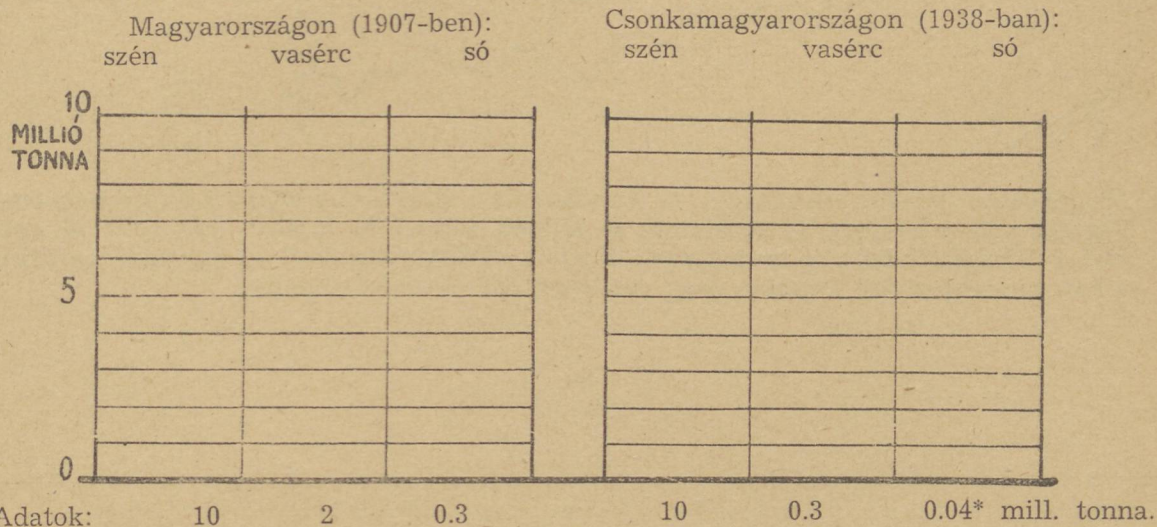
Magyarország bányászata.

Trianon elvitte legtöbb ásványi termékünket.

1. Tanulmányaink alapján jegyezzük be az alábbi vázlatba hazánk legfontosabb ásványi termékeit!

2. Házi feladat. Ábrázold az oszlopokban a szén-, vasérc- és sóbányászatunk évi termelését az alábbi adatok alapján!

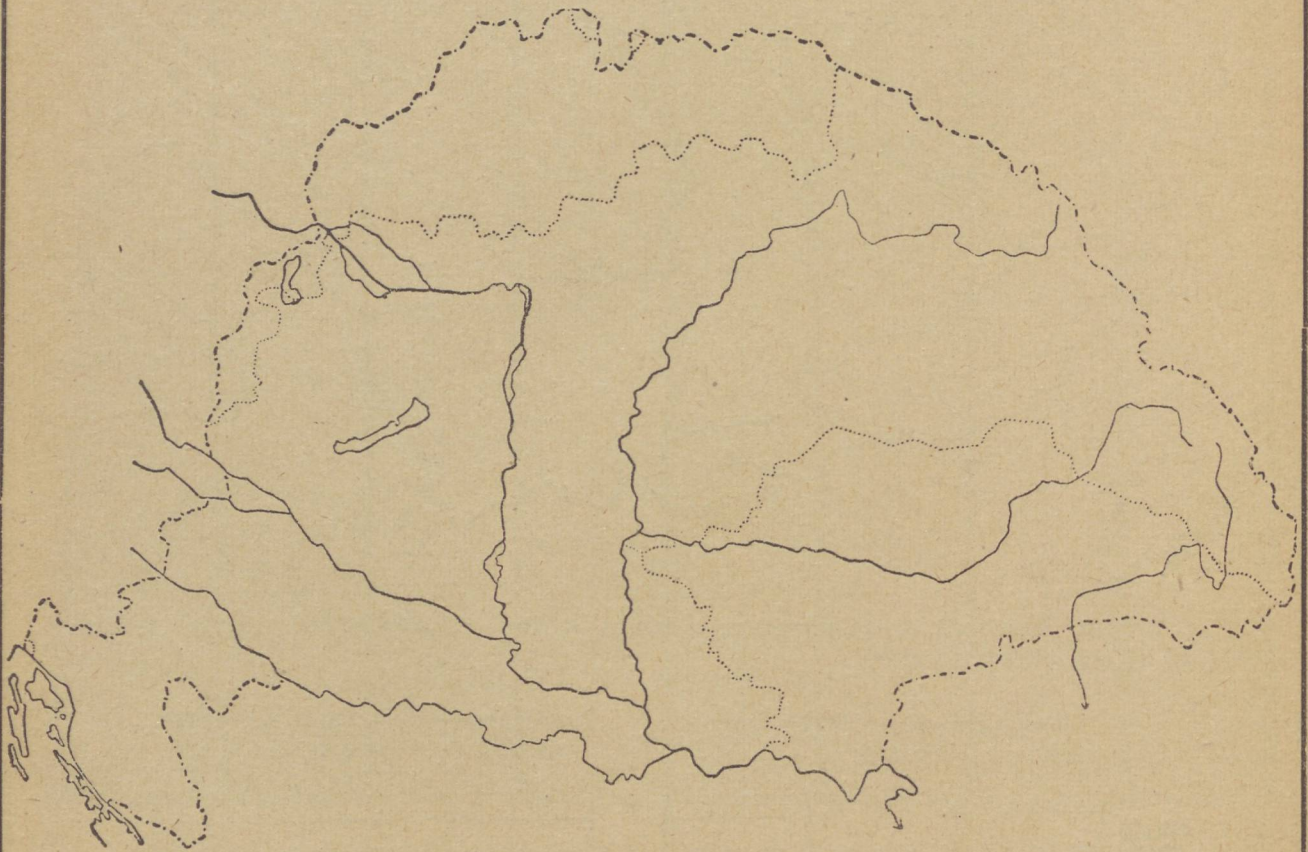

* 1939-ben visszaszereltük az aknaszlatinai sóbányát, 1938-ban több vasérctelepet, 1940-ben az erdélyi sóbányák egy részét.

Ipar, kereskedelem, forgalom.

Hazánk gazdaságilag is egységes, mert a különböző termelőterületek a belső forgalom útján egymást kiegészítik!

1. Jelöld meg a vázlatban a nagyobb ipari központokat!
2. Eddigi ismereteink és a térkép alapján rajzoljuk a vázlatba:
  - a) Hazánk vasúti fővonalait.
  - b) A medencék fontosabb peremvárosait.
  - c) A fentiek alapján jelöljük ki a peremvárosokat összekötő vásárvonalakat! (Kössük össze a peremvárosokat.)

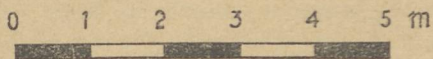
3. Megfigyelési feladat. Gazdasági és kereskedelmi életünket a trianoni határ megbénította! Figyeld meg a térképen és a vázlaton: a) Milyen termelésű tájakat választott el egymástól? b) Összeszabdalta a természettől kijelölt vásárvonalainkat! c) Levágta vasútvonalainkat s elrekesztette legtöbb nagy medenceszéli peremvárosunkat.

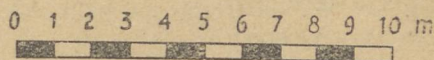

Térképismeretek.

1. *Feladat.* Rajzold le az alábbi kétféle lépték szerint lakószobád alaprajzát! Állapítsd meg a kisebbítés mértékét!

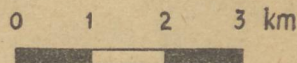
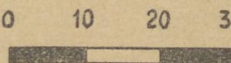
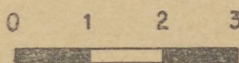
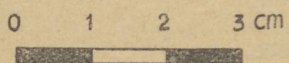

Mérték: .....

Mérték: .....

2. Állapítsd meg és jegyezd le, hogy az alábbi, 1 cm-es szakaszokkal, de különböző hossz-mértékegységekkel jelölt léptékek mekkora kisebbítést jelentenek!

Mérték: .....

Mérték: .....

Mérték: .....

Mérték: .....

3. Mérd meg és számítsd ki, mekkora az iberajzolt, utak és patak közé bezárt erdőterület a valóságban, feltéve, hogy a kisebbítés az alábbi különböző mértékszámoknak megfelelően történt.

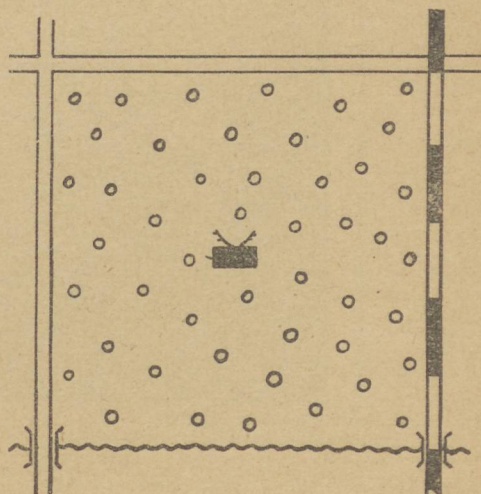
1 : 100 ..... m²

1 : 1000 ..... "

1 : 10.000 ..... "

1 : 25.000 ..... "

1 : 75.000 ..... "

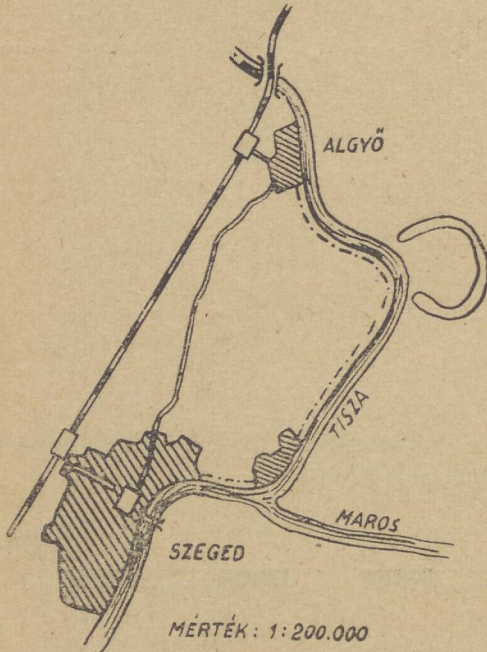

4. Milyen távol van A és B város egymástól,

ha a köztük lévő egyenes utat az alábbi mértékszámoknak megfelelő kisebbítéssel ábrázolják a térképen?

Mérték: 1 : 10.000	.....	km.
1 : 25.000	.....	"
1 : 75.000	.....	"
1 : 200.000	.....	"
1 : 600.000	.....	"

5. Állapítsd meg, milyen távol van egymástól a mellékelt térképen ábrázolt két helység? Mérték:

1 : 200.000.

Távolság légvonalban: ..... km.

„ az országúton: ..... „

„ a folyón: ..... „

Mennyi idő alatt járod meg gyalog, óránként 5 km-es sebességgel az országútát a két helység között?

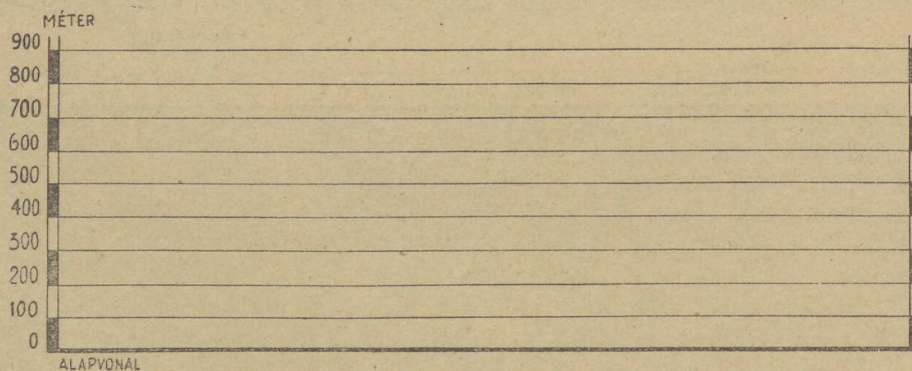
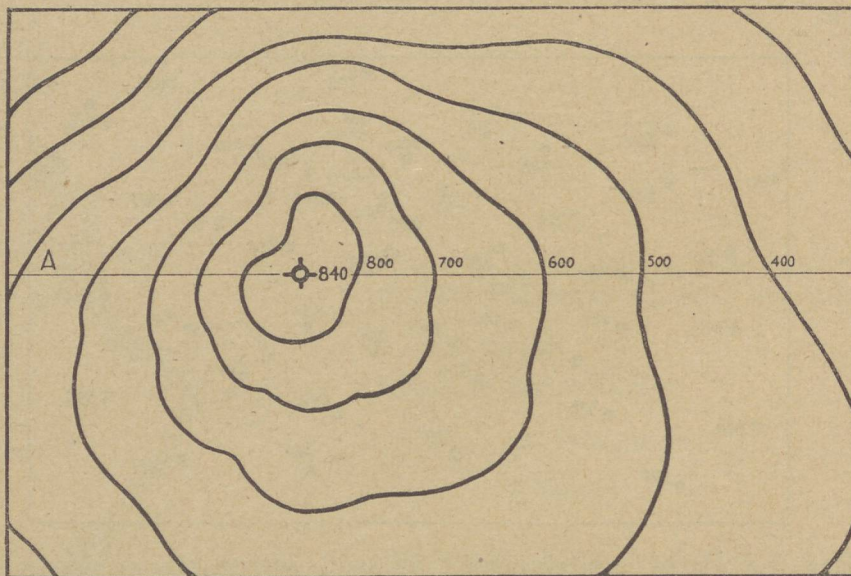
..... óra, ... perc.

6. Készíts az iskolaudvarról vázlatos alaprajzot! Jelöld meg a rajzon az égtájakat!

Mérték: .....

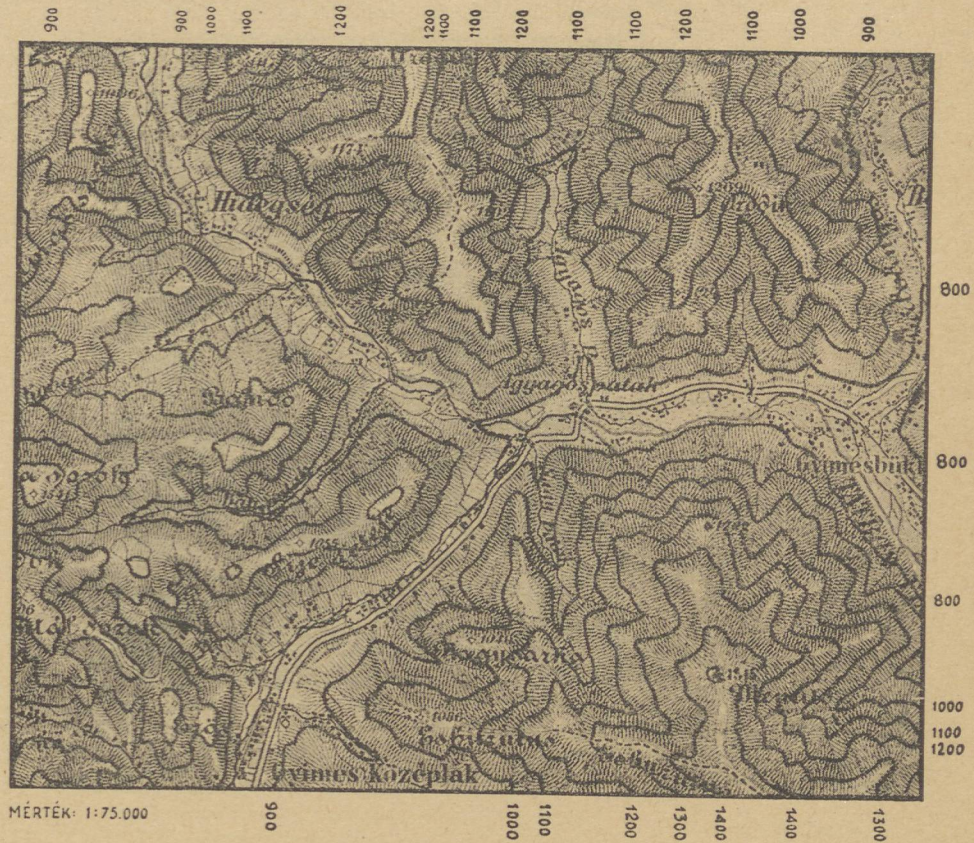

11. *Házi feladat.* Az alábbi szintvonalas alaprajz szerint készítsük el az ábrázolt hegység domborművét! *Munkamenet:* a) A szintvonalakat hártya-papíros segítségével rajzold át külön-külön megfelelő nagyságú kéregpapírosra! b) Mindegyik kéregpapírt vágd körül a reárajzolt szintvonal mentén! c) a kivágott rétegeket az alábbi rajznak megfelelően — kisebbedő sorrendben — ragaszd egymásra és a megszáradásig nyomtasd le. d) Megszáradás után fess be az egyes lépcsőket az előbbi feladathoz hasonlóan, különböző színekkel!

12. Készítsünk nedves homokból kis dombocskát. Vágjuk el azt bádoglemezzel függőleges síkban s a levágott részt húzzuk el oldalt. Figyeljük meg a metszés síkját! Ez a dombocska *oldalnézete*. A fenti alaprajzon az A) egyenes (élvonal) a függőleges metszősíkot jelöli, felülről nézve. Vetítsd le a metszéspontokat az alapvonalra merőlegesen és készítsd el a szintgörbékkel ábrázolt hegy oldalnézetét!

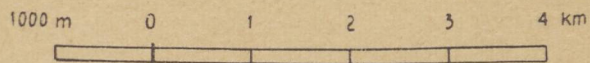
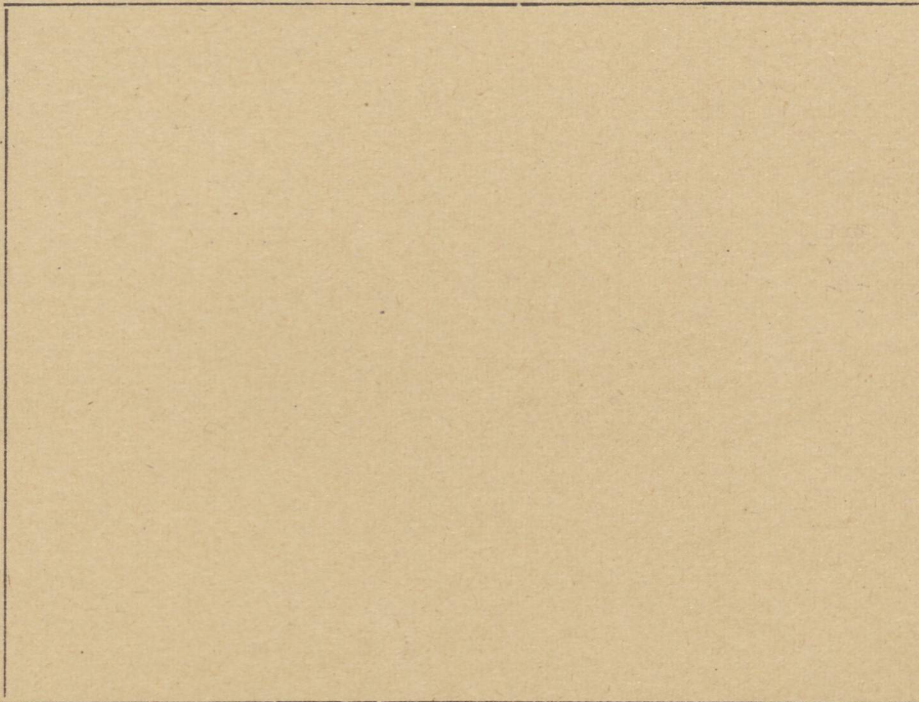
13. Házi feladat. Készíts metszeteket az alább ábrázolt területről. Munkamenet a 12. feladatnak megfelelően: a) A szintgömbéken keresztül rajzolj egyenes élvonalat és jelöld ki ennek a szintgömbökkel alkotott metszéspontjait. b) Az élvonallal párhuzamosan rajzold meg az alapvonalat és a magassági szinteket. c) A metszéspontokat vetítsd le, majd jelöld ki és kösd össze a megfelelő magassági pontokat!

15. *Házi feladat.* Rajzold le az alábbi leírásnak megfelelő térképet!

a) Jelöld meg az északi irányt! b) A négyszögbe foglalt terület ÉK-i sarkától egy út vezet délnyugat felé. Ezt az irányt 3 km-en végig tartja, azután egyenesen nyugatnak fordul és a terület nyugati határáig halad. c) Az útfordulótól nyugatra 1 km távolságban az utat egy észak-dél irányú vasútvonal metszi. A metszés északnyugati szögében vasútállomás épült. d) A metszéstől északnyugatra, 2 km távolságban erdészház épült. A négyszögbe foglalt területnek ezt a részét erdő borítja. e) Az erdészház mellett déli irányban egy kis patak folyik, áthalad az országút alatt, majd kelet felé kanyarodik és átfolyik a vasútvonal alatt is. Mindkét helyen híd épült. A vasútvonaltól keletre a patakot fasor szegélyezi. f) A terület délnyugati sarkában, 300 m magas dombocska áll stb.

16. *Egyezményes jelek.*

(Egyezményes jelek.)

17. Terepfelvétel a szabadban.

(Terepfelvétel a szabadban.)

18. *Térképhelyesbítés.* Kirándulásaid alkalmával hasonlítsd össze a részletes térképet a valósággal, keresd fel a térképen jelzett tereptárgyakat a valóságban és jegyezd fel a térképen még nem jelzett, újabb változásokat! (A feljegyzésben hivatkozz a pontos földrajzi fekvésre, a szélességi és hosszúsági fokok megjelölésével!)

A MAGYAR-MEDENCE LEGFONTOSABB ÁSVÁNYAI

 ÁSVÁNYI SZÉN-MILLIÓTONNA
 AZ ELSZAK.TERÜLETEN AZ 1910. ÉVI, A CSONKA ORSZÁGBAN AZ 1935. ÉVI TERMELÉS ADATAIVAL

 VASÉRCEK MILLIÓTONNA
 AZ 1907. ÉVI TERMELÉS ADATAIVAL

 KONYHASÓ-EZER TONNA 1913-BAN

R RÉZ

G GIPSZ

A ARANY

E EZÜST

P KÖÖLAI

B BAUXIT

F FÖLDGÁZ

O ÓLOM

SZEGEDI UJ NEMZEDÉK
LAPVÁLLALAT R. T.
NYOMDÁJA
DUGONICS-TÉR 12. SZÁM
